

LANCET COUNTDOWN:
TRACKING PROGRESS
ON HEALTH AND
CLIMATE CHANGE

In collaboration with Wellcome

2025 İKLİM VE SAĞLIK POLİTİKASI ÖNCELİKLERİ TÜRKİYE

Bu belge, 2025 Lancet Countdown Küresel Raporu'ndan elde edilen kanıtlarla desteklenen, Türkiye için öncelikli odak alanlarını özetlemektedir.

TÜRKİYE'NİN SAĞLIK ALANINDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE UYUM STRATEJİSİ VE EYLEM PLANI'NI UYGULAMAK

1

Türkiye, artan iklim risklerine karşılık sağlığı korumak için 2024–2030 yıllarını kapsayan İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı'nı ulusal düzeyde acilen uygulamaya koymalıdır. Bu, yıllık ulusal sağlık ve iklim risk değerlendirmelerini, özel olarak tahsis edilmiş uyum finansmanını ve Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler ve araştırma kurumları arasında güçlü bir koordinasyonu gerektirir. Bu adımlar, hazırlıklı olmayı güçlendirecek, kırılgan grupları koruyacak ve aşırı sıcaklıklar ile hava olaylarının sağlık hizmetleri üzerindeki etkilerine karşı güvence sağlayacaktır.

İklimsel etkiler Türkiye'de sağlığı hali hazırda zorluyor. 2024 yılında, Türkiye'deki insanlar ortalama olarak kişi başına 33,6 sıcak hava dalgası gününe maruz kaldı. Bu günlerin 27,3'ü (%81'i), iklim değişikliği olmasaydı beklenmeyecek olaylardı (**Gösterge 1.1.1**). 2014–2023 yılları arasında, bireyler hafif açık hava etkinlikleri (örneğin yürüyüş) sırasında yılda yaklaşık 255 saat boyunca orta veya daha yüksek düzeyde sıcaklık stresi riskiyle karşı karşıya kaldı (**Gösterge 1.1.2**). 2024 yılında, sıcaklık nedeniyle 642,9 milyon iş gücü saati kaybedildi; bu kayıpların %53'ü tarım sektöründe yaşandı (**Gösterge 1.1.3**).

Türkiye'nin Uyum Stratejisi bu sağlık risklerini kabul etse de, uygulama bölgesel olarak eşitsiz ve ulusal düzeyde yetersiz finanse edilmektedir. Sürekli yatırım ve şeffaf izleme olmadan, kırılgan nüfuslar korunmasız kalacaktır. Strateji ile uyumlu yerel uyum planlarının oluşturulması, tutarlı ulusal raporlama sistemlerinin kurulması ve erken uyarı sistemlerinin entegrasyonu, kanıta dayalı ve zamanında müdahaleleri mümkün kılacaktır.

Türkiye'nin İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerindeki Etkilerini Azaltma Programı ve Eylem Planı'nın ülke genelinde uygulanması; özel finansman, veri paylaşımı ve kapasite geliştirme ile desteklendiğinde, araştırmaların eyleme dönüştürülmesini sağlayacak ve sağlık sisteminin iklim şoklarına karşı dayanıklı, duyarlı ve hazırlıklı olmasını güvence altına alacaktır.

ULUSAL ÇOKLU TEHLİKE ERKEN UYARI SİSTEMLERİNDE SAĞLIK ALANINDA HAZIRLIĞI SAĞLAMAK

2

Türkiye, iklimle ilişkili acil durumlara karşı sağlık sektörünün hazırlığını güçlendirmek için sağlık risklerini ulusal çoklu tehlike erken uyarı ve müdahale sistemlerine entegre etmelidir. Bu; müdahale ekiplerinin eğitilmesini, sağlık risk iletişiminin sistemlere yerleştirilmesini ve yüksek riskli ortamlarda kırılgan grupların hedefe yönelik şekilde korunmasını içermektedir. Koordineli ve sağlık odaklı bir uyarı sistemi, önlenebilir ölümleri azaltacak ve iklim krizleri sırasında sağlık hizmetlerine olan kamu güvenini pekiştirecektir.

Artan iklim tehlikeleri daha güçlü bir hazırlık gerektiriyor. 2020–2024 yılları arasında Türkiye, yılda ortalama 74 gün yüksek orman yangını riskiyle karşı karşıya kaldı (**Gösterge 1.2.1**).

Aynı dönemde, ülke topraklarının %86'sı her yıl en az bir ay boyunca aşırı kuraklık yaşadı (**Gösterge 1.2.2**). Orman yangını dumanı, özellikle yaşlı bireyler ve kronik hastalığı olanlar arasında solunum ve kardiyovasküler hastalıklarda artışa neden oldu. Uzun süreli kuraklık ise tarımsal verimi ve su kalitesini düşürerek, gastrointestinal enfeksiyon, yetersiz beslenme ve vektör kaynaklı hastalık risklerini artırdı. Yukarıda belirtildiği gibi, sıcak hava dalgalarına maruziyet de artıyor ve bu durum insanları sıcaklığa bağlı hastalıklar ve ölümler açısından risk altına sokuyor.

Sağlıkla ilgili acil durumlara zamanında ve etkili müdahale edebilmek için, Türkiye'de sağlık unsurları tüm ulusal erken uyarı sistemlerine entegre edilmelidir. Bu sayede Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi (UMKE), Sağlık Afet Koordinasyon Merkezi (SAKOM) ve yerel müdahale ekipleri, gerçek zamanlı ve sağlık odaklı uyarılara göre harekete geçebilir. Yeni geliştirilen Bulaşıcı Hastalıklar İzleme ve Erken Uyarı Sistemi (İZCİ), tam kapasiteyle işler hale getirilmeli ve ulusal ve yerel düzeylerde etkin şekilde kullanılmalıdır. Öncelikli eylemler arasında kamu farkındalık kampanyaları, ortak yaşam alanlarında kırılgan grupların hedefe yönelik korunması ve acil müdahale ekipleri için yoğunlaştırılmış eğitimler yer almaktadır.

2024-2030 İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, halk sağlığına yönelik bir erken uyarı sisteminin geliştirilmesini içerse de, bunun ulusal çoklu tehlike çerçevesine entegre edilmesi, tüm sektörlerde koordineli bir hazırlık sürecini garanti altına alacaktır. Sağlık bileşenlerinin Türkiye'nin çoklu tehlike erken uyarı sistemlerine yerleştirilmesi, iklim kaynaklı afetler sırasında daha hızlı ve koordineli müdahaleleri mümkün kılacak, yaşamları koruyacak ve sağlık sektörünün dayanıklılığını güçlendirecektir.

HAVA KİRLİLİĞİNİ AZALTMAK VE SAĞLIĞI KORUMAK İÇİN TEMİZ ENERJİ DÖNÜŞÜMÜNÜ HIZLANDIRMAK

3

Türkiye, zararlı hava kirliliğini azaltmak ve halk sağlığını korumak için kömür ve fosil yakıtlardan hızla yenilenebilir ve düşük karbonlu enerji kaynaklarına geçiş yapmalıdır. Rüzgâr ve güneş enerjisi gibi temiz enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, iklim hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olacak, solunum ve kalp-damar hastalıklarının oranlarını düşürecek ve hastaneler gibi kritik hizmetler için güvenilir enerji erişimini sağlayacaktır. Temiz enerjiye daha hızlı geçiş, emisyonları azaltarak, sağlık harcamalarını düşürerek ve enerji güvenliğini güçlendirerek önemli sağlık, ekonomik ve çevresel faydalar sağlayacaktır.

Türkiye, 2038 yılına kadar emisyonları zirveye çıkarma ve 2053 yılına kadar net sıfır hedeflerine yönelik taahhütlerine rağmen, sera gazı emisyonları artmaya devam etmektedir. 2022 itibarıyla kömür, toplam enerjinin %26'sını ve elektrik üretiminin %34'ünü sağlamaktadır (**Gösterge 3.1.1**). Bu pahalı ve kirlletici kömüre olan sürekli bağımlılık, iklim hedeflerini baltalamakta ve toplumu erken ölümlerin başlıca nedenlerinden biri olan tehlikeli düzeyde hava kirliliğine maruz bırakmaktadır.

Türkiye'den elde edilen veriler, NO₂ ve PM_{2.5} konsantrasyonlarındaki artışların solunum yolu hastalıkları nedeniyle hastane başvurularını artırdığını göstermektedir. Özellikle PM_{2.5}'te 10 µg/m³'lük bir artış, akut bronşit vakalarında %8'lik bir artışla ilişkilidir. Benzer şekilde, SO₂ ve PM₁₀ seviyelerindeki yükselişler, kalp-damar ve solunum hastalıkları nedeniyle acil servis başvurularında ve hastaneye yatışlarda artışla bağlantılıdır.

Kömürün aşamalı olarak terk edilmesi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, erken ölümleri azaltacak, sağlık harcamalarını düşürecek ve iklim hedeflerine ilerlemeyi sağlayacaktır. Aynı zamanda enerjiyi daha erişilebilir hale getirecek ve uluslararası jeopolitik şoklara karşı daha az kırılgan kılacaktır. Sağlık verilerinin enerji politikalarına entegre edilmesi — kömürden çıkış için net zaman çizelgeleri, yenilenebilir enerji yatırımları ve temiz elektriğe adil erişim yoluyla — Türkiye'nin daha sağlıklı, sürdürülebilir ve iklime dayanıklı bir gelecek inşa etmesine yardımcı olacaktır.

HIZLANDIRILMIŞ EYLEM PLANI

Türkiye, kömürden çıkışı hızlandırmalı, rüzgâr ve güneş gibi temiz enerji kaynaklarını genişletmeli ve ulusal risk değerlendirmeleri yoluyla sağlık sektörünün iklim krizlerine hazırlığını güçlendirmelidir. Hastaneler ve kırılgan toplumlar için temiz ve güvenilir enerjiye öncelik verilmesi; hava kirliliğini azaltacak, hastalık yükünü hafifletecek ve enerji güvenliğini artıracaktır. Koordineli liderlik ve kanıta dayalı planlama ile bu geçiş, hem halk sağlığı hem de iklim dayanıklılığı açısından önemli kazanımlar sağlayacaktır.

References

1. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/Yayinlarimiz/Eylem_Planlari/Iklim_Degisikligi_Eylem_Plani.pdf
2. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.103040>
3. <https://doi.org/10.1007/s00420-021-01769-w>

Contributors

The concept for this brief was developed by the Lancet Countdown and the Süleyman Demirel University.

This document was written by Assoc. Prof. Şirin Özkan (Uludağ University) and Prof. Ramazan Erdem (Süleyman Demirel University).

Review on behalf of the Lancet Countdown was provided by Mahnoor Saeed, MPP and Elise Digga, MPH.

For more of the latest data on health and climate change, you can find country data sheets by scanning the QR code.